

Nordsamisk Hjelpearke – Nivå II

Utvidet grammatikk og kasussystem | Davvisámegiella | LK20

Stadieveksling (Fullstendig)

Konsonantene i ordstammen veksler mellom **sterkt** og **svakt** stadium.

Alle hovedvekslinger

Sterk	Svak	Eks.
pp	p	gáhppa/gáhpa
tt	t	gitta/gita
kk	k	sákka/sáka
čč	č	bočča/boča
ff	f	káffar/káfar
ss	s	ássa/ása
šš	š	guošša/guoša
mm	m	sámma/sáma
nn	n	dánna/dána
ll	l	gálle/gála
rr	r	bárre/bára

Når brukes svakt stadium?

- Nominativ entall (de fleste ord)
- Genitiv/akkusativ entall
- Genitiv/akkusativ flertall
- Visse verbformer

Når brukes sterkt stadium?

- Illativ entall
- Lokativ, komitativ, essiv
- Nominativ flertall

Alle 7 kasus

Nordsamisk har **7 kasus** og **2 tall** (entall og flertall).

De 7 kasusene

1. **Nominativ** – subjekt
2. **Akkusativ** – direkte objekt
3. **Genitiv** – eie, bestemmelse
4. **Illativ** – inn i, til
5. **Lokativ** – i, på, ved
6. **Komitativ** – med, sammen med
7. **Essiv** – som, i egenskap av

Bøyning: guolli (fisk)

Kasus	Ent.	Flt.
Nom.	guolli	guolit
Akk.	guoli	guliid
Gen.	guoli	guliid
Ill.	gullii	gulliide
Lok.	guolis	guliin
Kom.	guliin	guliiguin
Ess.	guollin	–

Bøyning: nieđa (jente)

Kasus	Ent.	Flt.
Nom.	nieđa	nieiddat
Akk.	nieidda	niiddiid
Gen.	nieidda	niiddiid
Ill.	niiddii	niiddiide
Lok.	nieiddas	niiddiin
Kom.	niiddiin	niiddiiguin
Ess.	nieddan	–

Kasusbruk i setninger

- **Ill:** Mán skoálaí. (Jeg går til skolen.)
- **Lok:** Lean skoálas. (Jeg er på skolen.)
- **Kom:** Boádan éadniin. (Jeg kommer med mor.)
- **Ess:** Lean oahppin. (Jeg er elev.)

Verbkonjugasjon

Presens: leat (være)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	lean	letne	leat
2.	leat	leahppi	lehpet
3.	lea	leaba	leat

Preteritum: leat (være)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	ledjen	leimme	leimmet
2.	ledjet	leidde	leiddet
3.	lei	leigga	ledje

Preteritum: boáttit (komme)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	boádjén	boáime	boáimet
2.	boádjét	boáide	boáidet
3.	boai	boáiga	boáje

Negasjonsverb (fullstendig)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	in	ean	eat
2.	it	eahppi	ehpet
3.	ii	eaba	eai

Eksempler:

In boáde. (Jeg kommer ikke.)

li leat. (Han/hun er ikke.)

Eai leamaš. (De var ikke.)

Viktige verb

- **leat** – være
- **boáttit** – komme
- **mannat** – gå
- **oázistit** – bo
- **hállidit** – ville
- **máhttit** – kunne
- **čállit** – skrive
- **lohkat** – lese
- **borrat** – spise
- **juhkat** – drikke

Pronomen

Personlige pronomen

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	mán	moai	mii
2.	dán	doai	dii
3.	sán	soái	sii

Pronomen i kasus (mán)

Kasus	Form
Nom.	mán
Akk.	mu
Gen.	mu
Ill.	munnje
Lok.	mus
Kom.	muinna

Demonstrativer

- **dát** – denne/dette (nær)
- **diet** – den/det (litt lenger)
- **duot** – den/det (langt)

Tallord

Grunntall 1-20

1	okta	11	oktanuppeloahkái
2	guokte	12	guoktenuppeloahkái
3	golbma	13	golbmanuppeloahkái
4	njeallje	14	njealljenuppeloahkái
5	vihtta	15	vihttanuppeloahkái
6	guhtta	16	guhttanuppeloahkái
7	čieža	17	čiežanuppeloahkái
8	gávčči	18	gávččinuppeloahkái
9	ovcci	19	ovccinuppeloahkái
10	logi	20	guoktelogi

Titall og hundre

- 30 – golbmalogi
- 40 – njealljelogi
- 50 – vihttalogi
- 100 – čuohti
- 1000 – dúhát

Rekkefallord

- vuostáš – første
- nubbi – andre
- goalmát – tredje
- njeallját – fjerde
- vihtát – femte

Nyttige fraser

Hilsener

- Bures! – Hei!
- Bures boáhtin! – Velkommen!
- Bures idet! – God morgen!
- Bures beáivi! – God dag!
- Bures eáhket! – God kveld!
- Mana dearvan! – Ha det bra! (til en)
- Manni dearvan! – Ha det bra! (til flere)
- Oáidnaleapmai! – På gjensyn!

Grunnleggende uttrykk

- Giitu! – Takk!
- Ollu giitu! – Tusen takk!
- Leáge buorre! – Vær så god!
- Ándagassii. – Unnskyld.
- Juo. – Ja.
- Ii. – Nei.
- In dieđe. – Jeg vet ikke.
- In áddján. – Jeg forstår ikke.

Spørsmål og svar

- Mo dán námma? – Hva heter du?
- Mu námma lea... – Mitt navn er...
- Gos dán orút? – Hvor bor du?
- Mán orún... – Jeg bor i...
- Mán lean čuohte... – Jeg er fra...
- Mo dát mannat? – Hvordan går det?
- Bure mannat. – Det går bra.
- Man boarís dán leat? – Hvor gammel er du?
- Goas dát álga? – Når begynner det?
- Mii áiggut dahkat? – Hva skal vi gjøre?

Samisk kultur

Sápmi – Sameland

Sápmi strekker seg over fire land:

- Norga (Norge)
- Ruotta (Sverige)
- Suopma (Finland)
- Ruoošša (Russland)

Tradisjonelle næringer

- **Boazodoallu** – Reindrift
- **Guollebiebman** – Fiske
- **Duodji** – Tradisjonelt håndverk
- **Eanandoallu** – Jordbruk

Viktige begrep

- **Sámediggi** – Sametinget
- **Gákti** – Samisk folkedrakt/kofte
- **Lávvu** – Tradisjonelt telt
- **Goahti** – Tradisjonell bolig/gamme
- **Siedda** – Siida (samisk fellesskap)

Sámi álbmot beáivi

Samenes nasjonaldag: **6. februar**
Feires med flaggheising og kulturarrangementer.

Det samiske flagget

Flagget ble godkjent i 1986 og har sirkel som symboliserer sola og månen, med fargene rødt, blått, grønt og gult.

Utvidet ordforråd

Familie

- **éadni** – mor
- **áiddja** – far
- **viellja** – bror
- **oabbá** – søster
- **áhkku** – bestemor
- **áddjá** – bestefar
- **mánná** – barn
- **bearaš** – familie

Natur

- **dálvi** – vinter
- **giddá** – vår
- **geassé** – sommer
- **čakča** – høst
- **beáivi** – dag/sol
- **mánu** – måne
- **muohta** – snø
- **várre** – fjell
- **jávri** – innsjø
- **jokka** – elv

Dyr

- **boazu** – rein
- **guovža** – bjørn
- **gumpe** – ulv
- **riéban** – rev
- **guolli** – fisk
- **loddi** – fugl

Ukedager

- **mánnodaáhka** – mandag
- **disedaáhka** – tirsdag
- **gaskaváhkku** – onsdag
- **duorastaga** – torsdag
- **bearjadaga** – fredag
- **lávvardaga** – lørdag
- **sotnabeaivi** – søndag